

Revidert skjøtselsplan for Tingholmen

Sandnes kommune

Metteline Dydland Larsen 2025

Revidert skjøtselsplan for Tingholmen

Sandnes kommune, Rogaland

Ecofact rapport 1111

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Larsen, M.D. 2025. Revidert skjøtelsplan for Tingholmen - Sandnes kommune. Ecofact rapport 1111.
Nøkkelord:	Skjøtsel, friluftsliv, villeple, villsau, naturbeitemark, furuskog, kulturminner
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8262-434-3
Oppdragsgiver:	Ryfylke Friluftsråd v/Hans Olav Sandvoll
Prosjektleder hos Ecofact AS:	Metteline Dydland Larsen
Kvalitetssikret av:	Rebekka Sundøy Haldorsen
Båtfører:	Jørn Bikset
Forside:	Tilkomstområdet på Tingholmen. Foto: Metteline Dydland Larsen

www.ecofact.no

INNHold

1. INNLEDNING	1
2. LOKALISERING AV PLANOMRÅDET	1
3. DATAGRUNNLAG.....	2
4. BESKRIVELSE AV OMRÅDET	2
4.1 BERGGRUNN OG LØSMASSER.....	2
4.2 KLIMA OG TOPOGRAFI.....	2
4.3 FRILUFTSOMRÅDER	4
4.4 NATURMANGFOLDET PÅ TINGHOLMEN	5
4.4.1 Rødlistede arter	5
4.4.2 Fremmede arter og andre problemarter	8
4.4.3 Tidligere registreringer i Naturbase	9
4.4.4 Rødlistede naturtyper	10
Naturbeitemark	11
Strandeng	13
4.5 KULTURMINNER.....	14
4.5.1 Stedsnavnet	14
4.5.2 Eldre tids kulturminner.....	14
4.5.3 SEFRAK.....	15
4.5.4 Nyere tids kulturminner	15
4.5.5 Gårds- og bosetningshistorie	20
5. ANBEFALTE SKJØTSELSTILAK	27
5.1 MÅL FOR SKJØTSELSPLANARBEIDET	27
5.2 SKJØTSEL I FORHOLD TIL NATURMILJØ	29
5.2.1 Generelt	29
5.2.2 Skjøtselsbehov.....	30
5.3 SKJØTSEL I FORHOLD TIL KULTURMINNER.....	34
5.3.1 Generelt	34
5.3.2 Skjøtselsbehov.....	35
5.4 SKJØTSEL I FORHOLD TIL FRILUFTSLIV	39
6. OPPFØLGING AV SKJØTSELSPLANEN	39
6.1 FORVENTET UTVIKLING UTEN SKJØTSELSTILTAK	39
6.2 REVIDERING AV PLANEN	40
7. VISUELLE ENDRINGER FRA 2014 TIL 2024.....	40
8. REFERANSER	42
VEDLEGG I OVERSIKT OVER EKSISTERENDE OG ØNSKET TILRETTELEGGING .	43
VEDLEGG II BILDER FRA TINGHOLMEN TATT UNDER BEFARING I 2024.....	44

1. INNLEDNING

På oppdrag fra Ryfylke Friluftsråd har Ecofact revidert skjøtelsesplanen som ble utarbeidet for Tingholmen i 2015. Tiltakene og skjøtelsen som har blitt utført har i stor grad bidratt til økt opplevelsesverdi på holmen, samtidig som naturverdier, kulturverdier og historie har blitt framhevet og ivaretatt. Ved utarbeidelse av ny skjøtelsesplan vil kartleggingen og naturregistreringene fra 2014 legges til grunn, og planen vil oppdateres med nye eller videreførende prioriteringer og anbefalinger tilpasset dagens tilstand.

Tingholmen skal være et attraktivt friluftsområde for folk flest. Biologiske og kulturhistoriske verdier skal ivaretas igjennom kunnskapsbaserte tiltak, og fremheves som opplevelseselementer.

2. LOKALISERING AV PLANOMRÅDET

Tingholmen ligger lengst nord i Sandnes kommune i innløpet til Høgsfjorden (figur 2.1). Sammen med Langøy, Vassøy, Hellesøy, Kalvøy samt noen mindre holmer danner den et belte av øyer utenfor Stavanger.

Figur 2.1. Tingholmen ligger lengst nord i Sandnes kommune i innløpet til Høgsfjorden.

3. DATAGRUNNLAG

Et prioriteringsmøte/oppstartsmøte ble gjennomført hos Ryfylke Friluftsråd 15.10.24. Her deltok Ann-Elene Lund, Hans Olav Sandvoll og Jørn Bikset fra Ryfylke Friluftsråd, Solbjørg E. Torvik fra Statsforvalteren, samt Roy Mangersnes og Metteline Dydland Larsen fra Ecofact. Mye av kunnskapen om området er hentet fra den gamle skjøtselsplanen fra 2015, skrevet av S. Torvik, men det er også gjennomført nye søk i åpne databaser og ny befarings. Den nye befarings ble gjennomført av Metteline Dydland Larsen sammen med Jørn Bikset den 18. november 2024. Hovedformålet med denne befarings var å få oppdatert informasjon om tilstanden for å forme nye, tilpassede skjøtselsråd på Tingholmen.

Ny naturmangfoldkartlegging av Tingholmen bør gjennomføres og offentliggjøres innen utgangen av 2026. Da bør også skjøtselsplanen oppdateres med nye naturtypekart og ny kunnskap. Praktisk skjøtselsarbeid bør evalueres hvert 10. år, altså bør neste revideringsarbeid bli utført 2034.

4. BESKRIVELSE AV OMRÅDET

Store deler av beskrivelsen av området er hentet fra skjøtselsplanen fra 2015, men med små justeringer.

4.1 Berggrunn og løsmasser

Berggrunnen i området består av *Øyegneis, granitt, foliert granitt* (NGU). Dette er harde, fattige bergarter. Løsmassedekket er tynt, med mye bart fjell i dagen. Det forekommer mye løs stein i forskjellige størrelser på holmen.

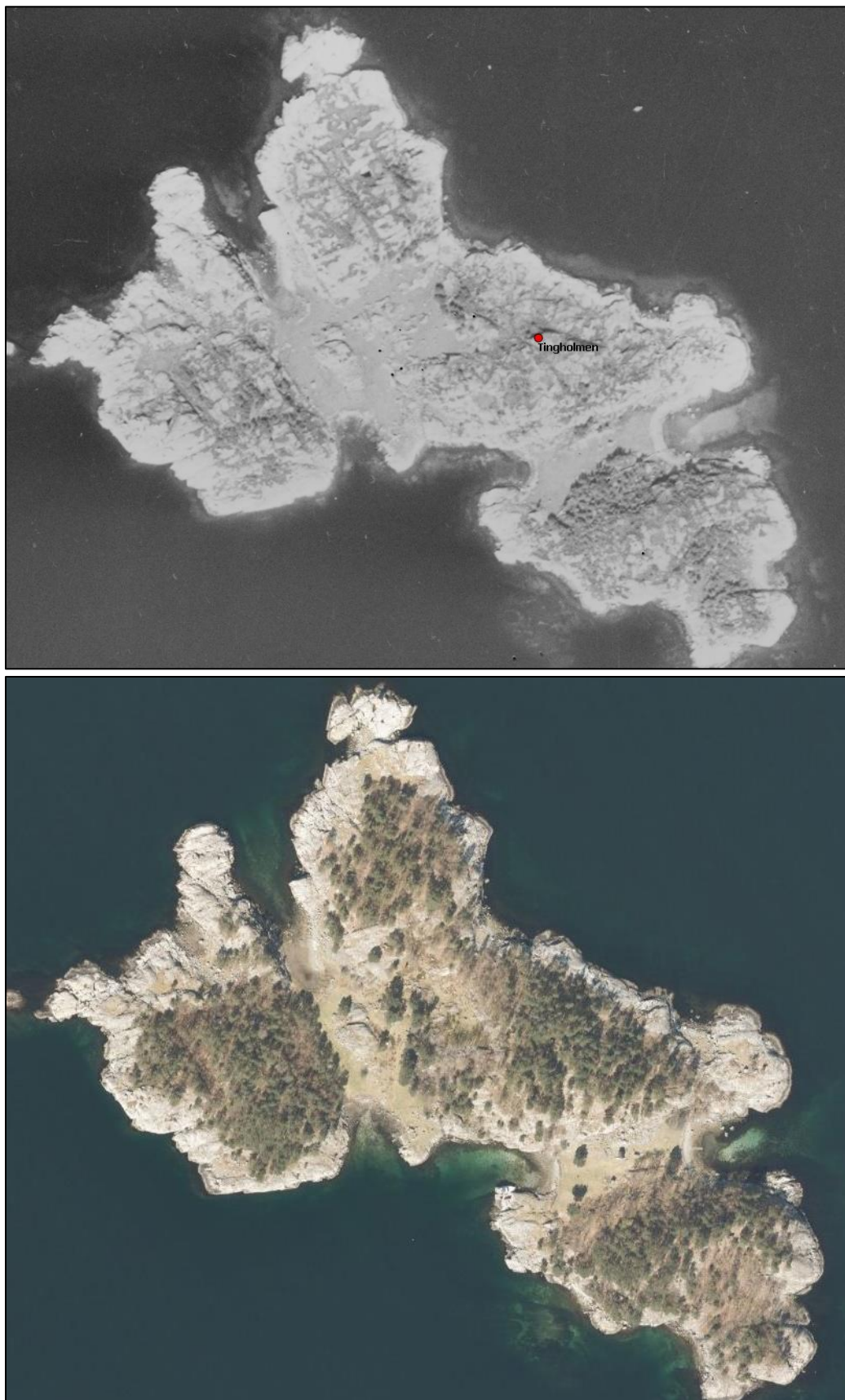
Skogboniteten er overveiende uproduktiv skog, men med to-tre små områder med høy bonitet (Skog og landskap). I områder med uproduktiv skog er det stort sett furu eller noe blandingsskog, mens området med høy bonitet har mest lauvskog.

4.2 Klima og topografi

Området ligger i *boreonemoral vegetasjonssone* og i *klart oseanisk seksjon* (Bn-O2) (Moen 1998). Normal årsnedbør for normalperioden 1961-1990 ligger på 1500-2000 mm, mens normal årstemperatur i lufta er 6-8 °C (Senorge.no).

Holmen er lav og småkupert med høyeste punkt på 17 moh. To skjæringer er svært lavtliggende, med bare 2-3 moh. og er gjennomgående fra den ene til den andre siden av holmen. Sonen nærmest sjøen har stort sett nakent berg eller steinstrand med skrinne vegetasjon og med varierende bredde. De fleste stedene er det greit å komme ned til sjøen

med unntak av små partier på østsiden. Tidligere var det betydelig færre trær på Tingholmen enn det er i dag, slik ortofoto fra 1937 viser under i figur 4.1.

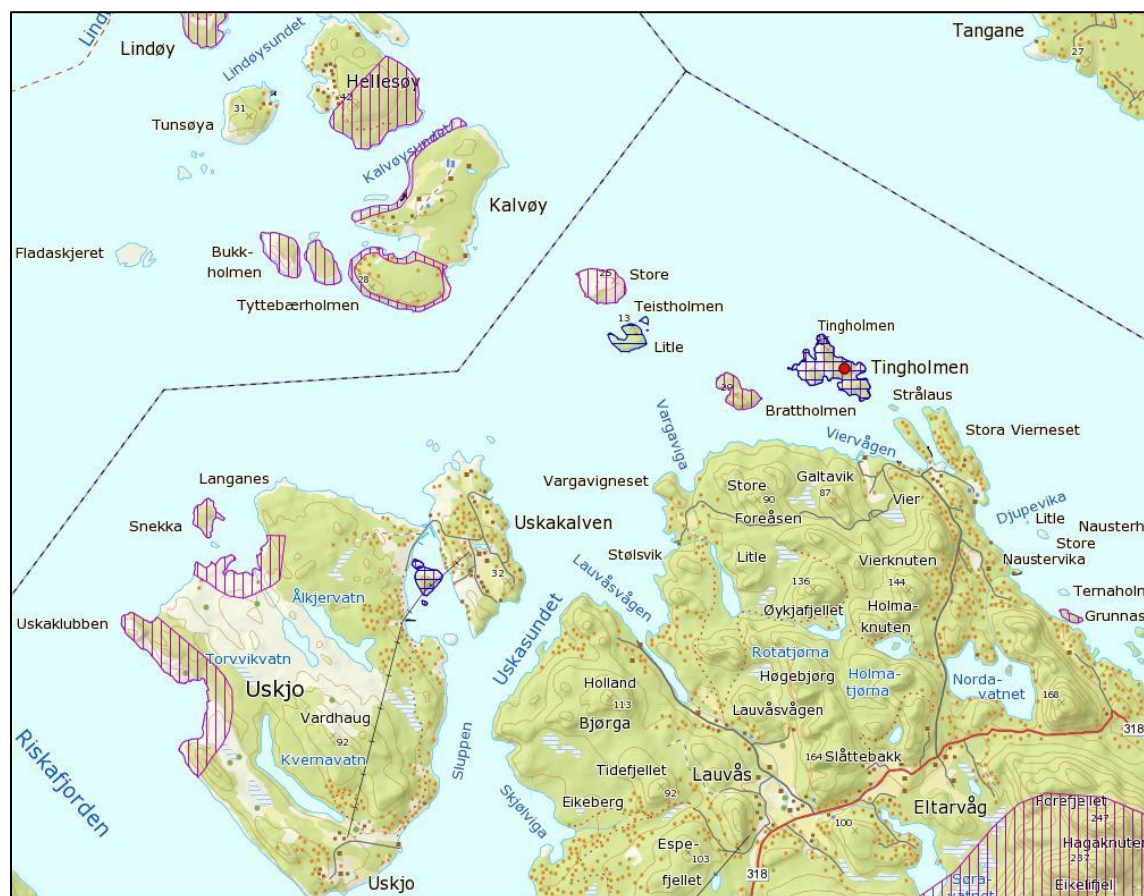

Figur 4.1. Ortofoto fra 1937 øverst, og fra 2023 nederst (Kilde: Norge i bilder).

4.3 Friluftsområder

Hele Tingholmen ble statlig sikret som friluftsområde av Miljødirektoratet i 1976 (Naturbase). Den ble i 2005 pekt ut som et regionalt viktig friluftsområde i Fylkesdelplan for friluftsliv, idrett, naturvern og kulturvern (FINK) (figur 4.18). Tingholmen ble kjøpt av Jæren Friluftsråd med statstilskudd og driftes nå av Ryfylke Friluftsråd. Det er et populært båtutfartsområde tilrettelagt med brygge, grillplass, bord og benker, toalett og renovasjon. Det er også gode landingsforhold mot strandbergene hvor det er satt opp båtfester, eller i vikene rundt om på holmen. Holmen har gode bademuligheter og fiskemuligheter, samt muligheter for telting, tur, lek og utfoldelse i skog, på strandberg og i beitemarkene. Villsauene bidrar til å gi holmen liv og opplevelsesverdi, og er med å holde vegetasjonen nede.

Det finnes en rekke andre friluftsområder i nærheten av Tingholmen. Dette gir et attraktivt friluftsområde på landskapsnivå og fører til at bruken spres på flere steder slik at slitasje reduseres.

Figur 4.2. Tingholmen (rød prikk) er både et statlig sikret friluftsområde (blå skravur) og et regionalt friluftsområde (FINK) (lilla skravur). Kilde: Naturbase og Temakart Rogaland (FINK 2005).

4.4 Naturmangfoldet på Tingholmen

Vegetasjonen på Tingholmen består i stor grad av grunnlendt, tørr furuskog og blandingsskog og tilhører vegetasjonstypen *Knausskog/Grunnlendeskog* (A6) etter kartleggingsmetoden oppgitt i DN-Håndbok 13 (Fremstad 1997) (figur 4.2). Stedvis er skogen noe tettere og med innslag av mer lauvtrær. Tre små områder er beregnet å ha høy skogbonitet (www.kilden.skogoglandskap.no). *Lauvskogen* domineres av bjørk, rogn og osp, men det forekommer også svartor, rognasal og villeple (VU - sårbar art) i kantsoner. Feltsjiktet i skogsområdene er dominert av gress som blåtopp og gulaks, men vanlige arter er også røsslyng, blokkebær, blåbær, stormarimjelle, skogstjerne, skrubbebær og stjernestarr. Knollerteknapp og vivendel finnes i områder med litt dypere jordsmonn og indikerer noe rikere forhold, men jevnt over er det lite krevende arter.

Osp forekommer spredt, men også som et lite *ospeholt* omtrent midt på øya i kanten av naturbeitemark. I denne delen av naturbeitemarka er det stor forekomst av kulturminner i form av tufter og det arkeolog har tolket som rydningsrøyser. Ospetrær har myk ved og er et viktig treslag for spettefugler som lager reirhull i stammen. Disse reirhullene er også viktige for mange andre fugler som bruker hullene etter dem. Særlig stående, døde stammer, gadd, er viktige i så måte.

Sør for den åpne beitemarka ved adkomstbrygga, står en nordvendt, bjørkedominert beiteskog. Bakken er gras- og mosedominert men med innslag av både lyng og urter. Engkransmose, etasjemose, smyle, blåtopp, gulaks, blåbær, skogstjerne, sisselrot, gullris, knollerteknapp og stormarimjelle er vanlige arter. Det finnes en god del bjørketrær med relativt grov bark. Flere av disse er flerstammet. Dette området har med all sannsynlighet vært en del av beitemarka på et tidspunkt, men ut ifra gamle flyfoto ser det likevel ut som at denne skogen er den eldste på Tingholmen (se figur 4.1). Gjennom skogen går et steingjerde som mye mulig dannet grensa til beitemarka tidligere.

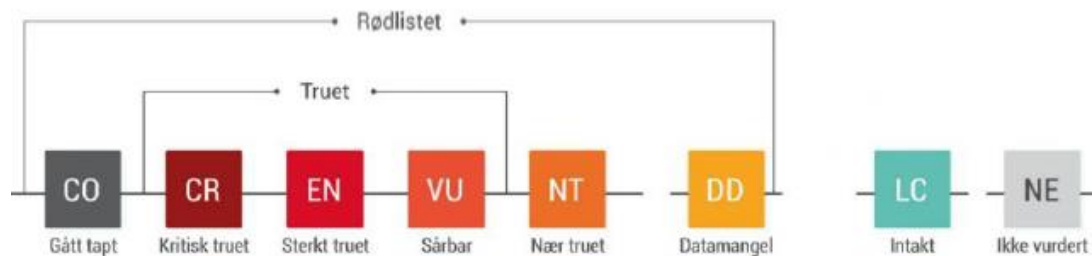
Rundt det meste av holmen finnes åpne strandberg med vegetasjon av lite kravfulle arter (figur 4.8). Denne vegetasjonstypen tilhører *Strandberg, fattig utforming* (X1a) hos Fremstad (1997) og *Strandberg* i NiN (Naturtyper i Norge, Artsdatabanken). Vanlige arter på strandbergene er sauesvingel, dvergsmyle, småsyre, småsmelle, kystbergknapp, tepperot, tiriltunge, sandarve, strandsmelle, finnskjegg, strandkjempe, strandnellik, kystgrisøre, bergsvineblom, blærelav, saltlav og gule lavarter i slekta *Xantoria*. På østsiden vokser det også knegras. Områdene tilfredsstiller ikke krav til verdsetting som viktig naturtype i henhold til gjeldende Håndbok 13 (DN 2006). I forslag til nye faktaark for Håndbok 13 i 2014 er ikke strandberg skilt ut som egen viktig naturtype (Miljødirektoratet 2014).

4.4.1 Røddlistede arter

For å vite hvordan man skal forvalte norsk natur på best mulig måte er det viktig å vite noe om hvilken natur som er vanlig/uvanlig og hvilken natur som er ønsket/uønsket. Som et

forvaltningsverktøy for å få oversikt over tilstanden for ulike arter og naturtyper i Norsk natur er det utarbeidet tre ulike lister som oppdateres hvert fjerde år (én liste av gangen); Norsk rødliste for arter, Norsk rødliste for naturtyper og Fremmedartslista.

I Norsk rødliste for arter og Norsk rødliste for naturtyper er artene/naturtypene som inngår fordelt på seks ulike kategorier (fig. 4.3). Kategorien Datamangel (DD) inneholder arter eller naturtyper en ikke har nok kunnskap om, mens de i kategorien Gått tapt (CO) regnes som forsvunnet fra norsk natur. Ellers er rødlista forbeholdt kategorier som sier noe om hvor stor faren er for at arten eller naturtypen blir utryddet/forsvinner fra norsk natur.

Figur 4.3. Utklippet er hentet fra Artsdatabanken.no og viser de ulike rødlistekategoriene

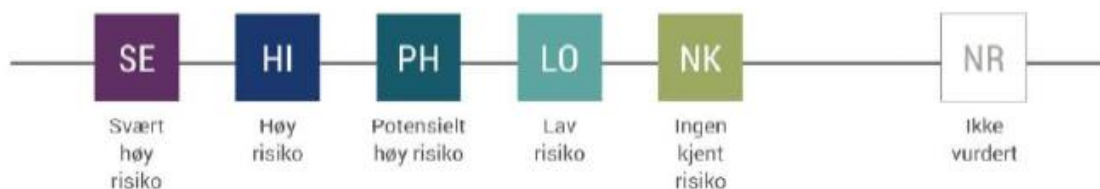
Av rødlistede arter ble det observert flere individer av den sårbare arten villeple (VU) på Tingholmen under befaringen i høsten 2024 (fig. 4.4). Disse vil registreres og kartfestes under den planlagte kartleggingen som skal gjennomføres i vekstsesongen ila de neste to årene.

Figur 4.4. Villeple ble observert flere steder på Tingholmen

4.4.2 Fremmede arter og andre problemarter

Fremmede arter er arter som ikke hører naturlig til i Norge. De aller fleste av fremmede arter i Norge er vurdert hvorvidt de utgjør en økologisk risiko for stedegne arter og naturtyper, og eventuelt hvor stor risiko de utgjør (fem ulike kategorier i fig. 4.5). Denne informasjonen er samlet i Fremmedartslista, som blir oppdatert hvert fjerde år. Den siste utgaven er i fra 2023 og inneholder 4 965 arter. Noen arter er ikke oppført på fremmedartslista, men kan likevel opptre problematisk i naturen. Slike arter omtales videre som problemarter.

Figur 4.5. Utklippet er hentet fra Artsdatabanken.no og viser de ulike fremmedartskategoriene

Under kartleggingen i 2014 ble det registrert to fremmedarter og én problemart. Under befaringen i 2024 ble disse ikke observert, men det er mulig at de har blitt oversett. En bør derfor ta utgangspunkt i at de fortsatt kan finnes på Tingholmen, og må fjernes umiddelbart hvis de blir observert.

Sitkagran *Picea sitchensis* (SE) ble observert under kartleggingen i 2014. Disse ble ikke observert under befaringen i 2024. Grana med de stikkende nålene har stort spredningspotensial når de når fertil alder og kan føre til stor skade på det opprinnelige naturmiljøet.

Platanlønn *Acer pseudoplatanus* (SE) fantes med to eksemplarer på Tingholmen i 2014, men ble ikke gjenfunnet under befaringen i 2024. Arten kjennetegnes ved mørkegrønne, blanke blad med noe avrundete bladspisser. Blomsterstanden er hengende med mange små, grønne blomster som danner et knippe av lønnfrø med vinger. Spredningspotensialet til platanlønn er svært stort. Det anbefales å fjerne alle forekomster av platanlønn. Fjernes trærne på et tidlig tidspunkt, før frøspredningen har kommet godt i gang, vil oppgaven være enkel og overkommelig.

Einstape *Pteridium aquilinum* ble ikke observert å være et problem under befaringen i 2024, men ved hogst/åpning av områder kan denne bli en problemart fordi den sprer seg raskt med jordløpere. Utvikles felt med einstape er det best å slå kun «hodene» (se fig. 4.6) av den på forsommeren og la stilken stå igjen. Viser til skjøtselsplan for Lindøy (Torvik og Idsøe 2014) og en artikkel om bekjempelse av arten (Wergeland 2008).

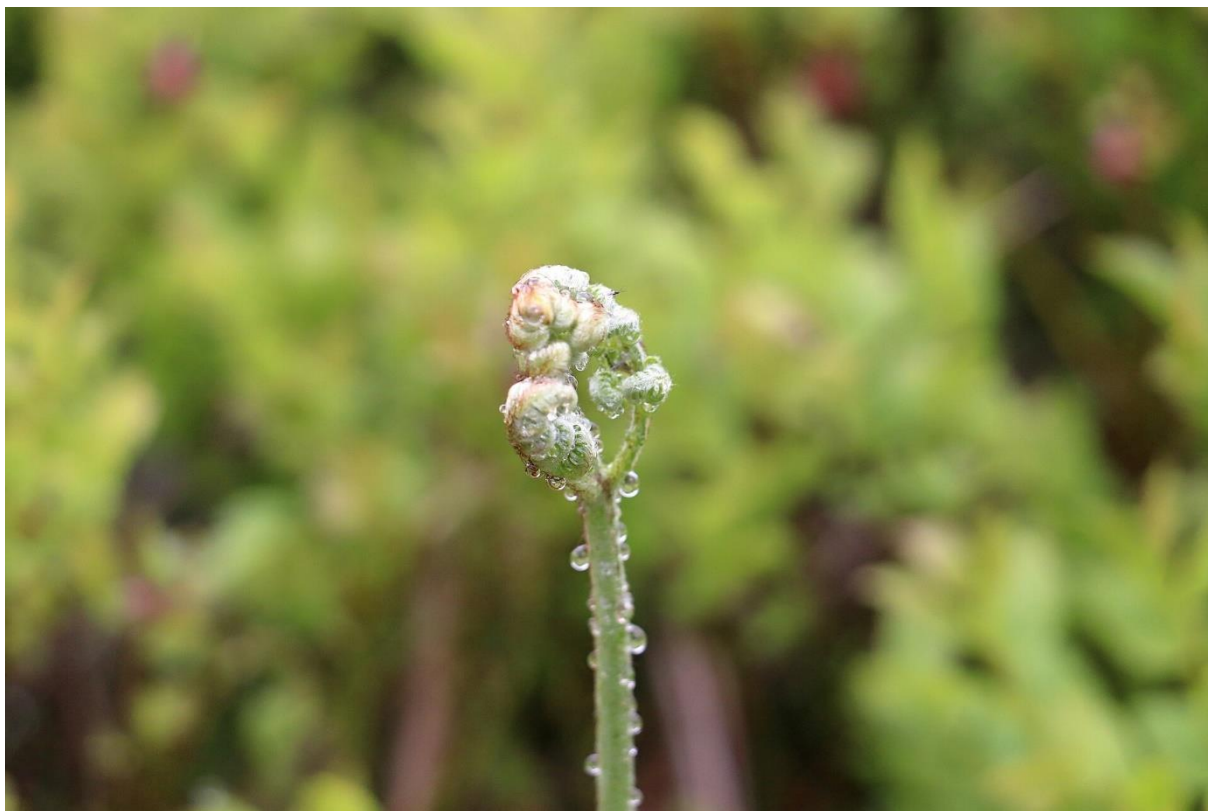
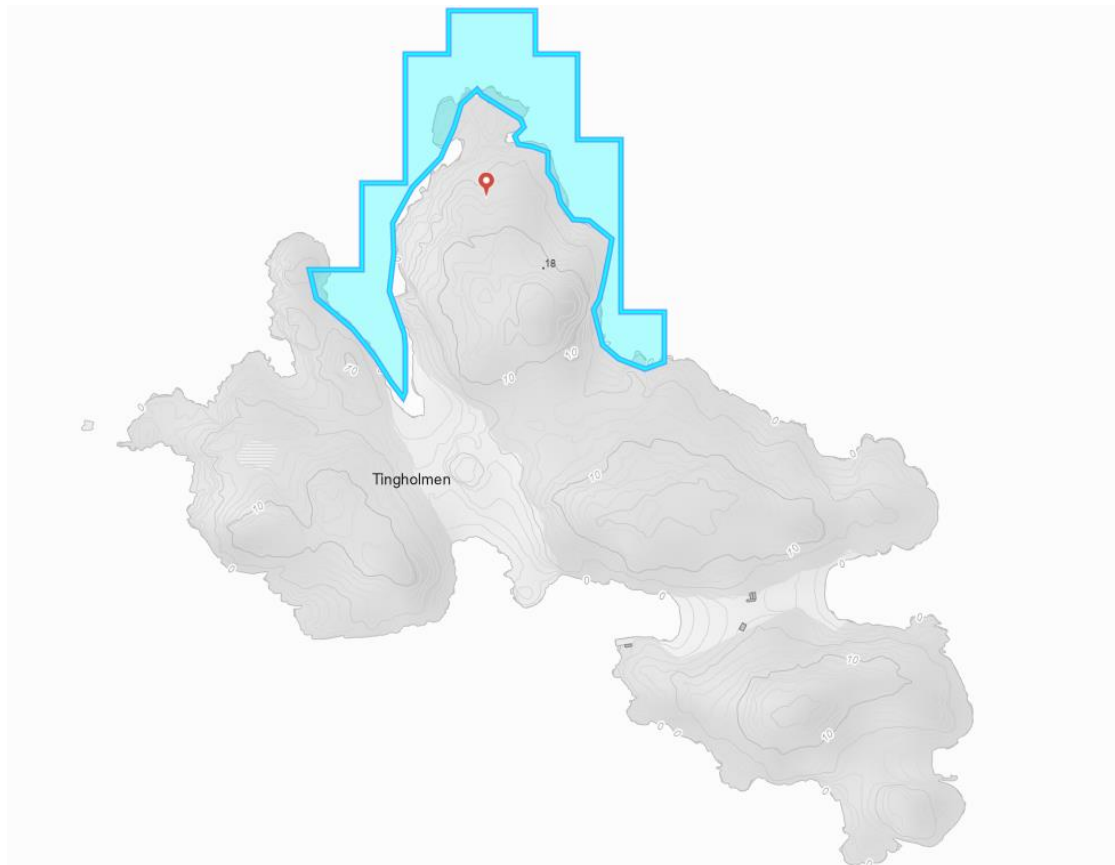

Fig. 4.6. Einstape under utvikling. Foto: Marius Vassnes.

4.4.3 Tidligere registreringer i Naturbase

Opp mot strandsonen i nordligste delen av Tingholmen er det tidligere registrert den marine naturtypen *Større tareskogforekomster* (se fig. 4.7 under avsnittet). Denne registreringen er publisert i den offentlige databasen Naturbase og lokaliteten anses som *viktig* (B-verdi etter kartleggingsmetodikken DN-håndbok 19).

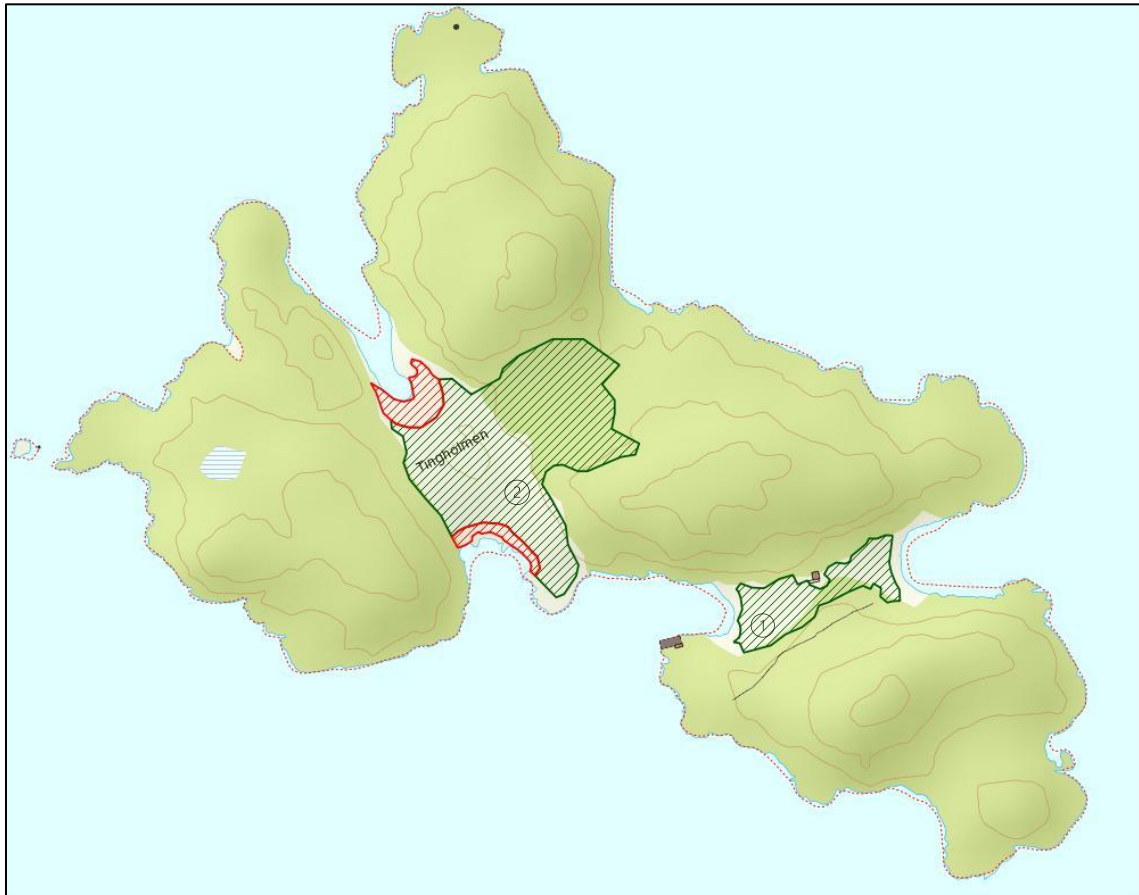

Figur 4.7. Kart over tidligere registrerte marine naturtyper koblet til den nordlige delen av holmen.

I Artsobservasjoner ligger det i tillegg inne registreringer av insekter og fugl på Tingholmen. I 1981 ble 6 seksflekkebloddråpesvermere (sommerfugl) funnet og kartfestet, mens det i 2021 ble registrert 1 bokfink og 2 fiskemåker (VU). Det er antatt at bokfink og fiskemåke hekker på Tingholmen ettersom observasjonene er gjort i hekketiden, og i passende hekkebiotop.

4.4.4 Røddlistede naturtyper

I 2014 ble to områder med naturbeitemark, samt to områder med strandeng avgrenset på Tingholmen (se fig. 4.8 under). Disse er ikke publisert i offentlige databaser, men ligger i skjøtselsplanen for Tingholmen fra 2015. Naturbeitemark og strandeng er begge røddlistede naturtyper.

Figur 4.8. Viktige naturtyper på Tingholmen. Grønne områder er naturbeitemark hhv. 1 og 2. Røde områder er strandeng.

Naturbeitemark

Naturbeitemark er en trua naturtype kategorisert som sårbar (VU) på Norsk Rødliste for naturtyper (Artsdatabanken 2018). Størrelsen på naturbeitemark 2 (vest) vil trolig bli redusert ved ny kartlegging. Dette fordi en har fått ny informasjon om den historiske bruken av deler av beitemarka som, sammen med artssammensetningen, er vurdert å ikke være naturbeitemark, men heller tidligere oppdyrka mark. Friluftsrådet har, i samarbeid med en lokal bonde, satt ut villsau som beiter på holmen store deler av året. De får noe kraftfôr, men beitetrykket på beitemarkene synes allikevel godt.

Utdrag fra 2015-planen:

«Tingholmen, naturbeitemark 1, øst

Den ene beitemarka ligger i den østlige skjæringen der brygga er. I dette området ligger et lite toalett. Beitemarka dekker et areal på 1,8 daa. Lokaliteten beites av villsau hele året og beitetrykket synes godt. Tilstanden er derfor god med aktiv hevd og godt beitetrykk, og med lite gjengroing i sentrale deler av marka. Gjengroing av marka kommer til uttrykk i randsonene i nord og sør (se avsnitt om beiteskog). Det er ingen tydelige spor etter gjødsling og ingen fremmede arter. Det er anlagt flere gruer av stein spredt i beitemarka og området bærer tydelig preg av noe slitasje. Vegetasjonen er kort og godt nedbeitet og

det er ingen gjengroing. I denne beitemarka har sauene et skjul av tre, med tak og tre vegger. Karakteristiske arter er rødsvingel, gulaks, finnskjegg, smyle, tepperot, ryllik, legeveronika, knollerteknapp, harestarr og smalkjempe. Skogburkne vokser mellom steiner, og gullris, skogfiol og kystgrisorer vokser i kanten inn mot skogen. Villapal står i kanten av marka.

Verdibegrunnelse: Naturbeitemarka i øst gis verdi viktig (B) ut ifra nye kriterier for verdisetting (Harald Bratli 30.04.2014). Lokaliteten har mange habitatspesialister og oppnår middels vekt på størrelse og tilstand/hevd. Området bærer preg av noe slitasje. Videre sier faktaarket at siden naturbeitemark er vurdert som sårbar (VU) i Rødliste for naturtyper (2011) bør alle forekomster i god hevd anses som viktige.

Figur 4.9. Naturbeitemarka i øst, ved Ryfylke friluftsråd sin brygge. Her finnes toalett og ly for villsauene.

Tingholmen, naturbeitemark 2, vest

Den andre beitemarka ligger i den vestlige skjæringen og er større, 7,4 daa. Her er det litt knauser og berg som inngår og mer busker og trær fordi den strekker seg innover det som nå er lauvskog. Lokaliteten beites av villsau hele året og beitetrykket synes godt, men den oppvokste lauvskogen er for tett. Tilstanden er derfor god i deler av beitemarka med aktiv hevd og godt beitetrykk, og med lite gjengroing i sentrale deler. Det er ingen tydelige spor etter gjødsling og lite fremmede arter. Sitkagran forekommer. Det er ingen tekniske inngrep på denne delen av holmen og slitasjen er liten. Karakteristiske arter er rødsvingel, englodnegrass, slåttestar, harestarr, sauesvingel, tepperot, ryllik, blåkløkke, kystmaure, engsyre, tiriltunge, smalkjempe, skjoldbærer, trådsiv, lyssiv og kystmyrklekk. På

bergknausene vokser dvergsmyle og på strandberget i sør vokser krypsilkemose som er en litt kalkkrevende art, men alene har den begrenset betydning.

Verdibegrunnelse: Naturbeitemarka i vest gis verdi svært viktig (A) ut i fra nye kriterier for verdisetting (Harald Bratli 30.04.2014). Lokaliteten har mange habitatspesialister og oppnår høy vekt på størrelse og tilstand/hevd. Videre sier faktaarket at siden naturbeitemark er vurdert som sårbar (VU) i Rødliste for naturtyper (2011) bør alle forekomster i god hevd anses som minst viktige.»

Figur 4.10. Naturbeitemark 2, vest.

Strandeng

På to steder på Tingholmen er landskapet formet som skjæringer med sjø og strand i vikene på begge sider. I vikene her, i overgangen fra beitemark og sjø, finnes den sårbare naturtypen strandeng (Artsdatabanken 2018).

Utdrag fra 2015-planen:

«Den østlige skjæringen har bare små arealer som kvalifiserer til strandeng, men er ikke avgrenset som viktig naturtype. Områdene er valgt å beskrives og innlemmes i naturbeitemark (se under). De mangler et bra innslag av spesialiserte strandengarter, rødlistearter og området har preg av noe slitasje. Enga får raskt beitemarkpreg og det er valgt å legge arealet inn under denne. Det er bygget flere gruer her og området har litt

slitasjepreg. Skjæringen har en Ø-V-orientering og adkomstbrygge ligger ved berget sør for den vestlige vika.

Den vestlige skjæringen har en NV-SØ retning og er mer skjermet for allmenn. Begge disse vikene har større arealer med flere spesialiserte strandengarter. Lokalitetene kvalifiserer til avgrensning som viktig naturtype Strandeng og strandsump (G05) og undernaturtype Semi-naturlig strandeng (G0521) (etter forslag til nye faktaark for Håndbok 13, v/ Harald Bratli 2.5.2014). Lokalitetene bindes sammen av ei naturbeitemark og framstår relativt like og gis samme verdibegrunnelse. Noen registrerte spesialiserte strandengarter er strandkryp, strandarve, fjæresauløk, gåsemure, rustsivaks, strandkjempe og strandsmelle. Videre innover vokser det tiriltunge, skjoldbærer, ryllik, småsyre, rødsvingel, gulaks, trådsiv og andre arter som hører mer til naturbeitemarka.

Verdibegrunnelse: Begge lokalitetene i vest gis verdi viktig (B) ut ifra nye kriterier for verdisetting. Lokalitetene oppnår middels vekt på forekomst av tilstand, spesialiserte strandengarter og sjeldenhet. Videre oppnår lokalitetene høy vekt på hevd, da villsau beiter hele året og beitetrykket synes godt. Videre sier faktaarket at siden strandeng er vurdert som nær truet (NT) i Rødliste for naturtyper (2011) og sørlige strandenger (i boreonemoral sone) er vurdert som sterkt truet (EN) bør alle strandenger fra Østfold til Rogaland med god hevd gis høy verdi og verdsettes som viktig eller svært viktig.»

4.5 Kulturminner

4.5.1 Stedsnavnet

Det har tidligere blitt antatt at det på Tingholmen har vært holdt ting på grunn av holmens navn og forklart gjennom dens sentrale plassering i fjordsystemet – der Gandsfjorden og Høgsfjorden møtes. Liknende navn finnes imidlertid ikke langt unna på Idse, der stedsnavnet Tingvoll indikerer samme funksjon innenfor Idse skipsreide. Tingvoll er historisk dokumentert som skipreideting¹ gjennom flere hundre år. Men på Tingholmen er det ingen tegn (utover navn og plassering) i dokumenter på at skal ha vært en slik samlingsplass.

4.5.2 Eldre tids kulturminner

Registreringsstatus

Pr. i dag er det ingen registrerte automatisk fredete kulturminner på Tingholmen. Det er så vidt kjent heller ikke gjort noen funn av oldsaker her (Universitetsmuseenes arkeologiske gjenstandssamlinger).

¹ Se forklaring i ordliste.

Like utenfor Tingholmen er det registrert to ankere, begge typologisk datert til å være eldre enn hundre år, og dermed automatisk fredet (Askeladden ID 90255). Lokaliteten ligger ca. ti meter fra land og på 20 meters dyp utenfor et lite nes på sørsiden av holmen, og vil ikke bli berørt av skjøtselsplanen (se figur 4.11).

Potensial

Store deler av øya ble befart av arkeolog Rune Idsøe den 18.6.14. Det ble ikke påvist noen sikre eller antatt automatisk fredete kulturminner. Det kan imidlertid likevel være synlige kulturminner som gravrøyser eller ikke synlige kulturminner som forhistoriske bosetningsspor under markflaten på deler av øya. Tingholmen er ikke særlig stor, og det vurderes ikke som særlig sannsynlig at det har vært særlig langvarig fast gårdsbosetning eller stor kontinuitet i eventuell bosetning her, verken i forhistorisk tid, middelalder eller nyere tid.

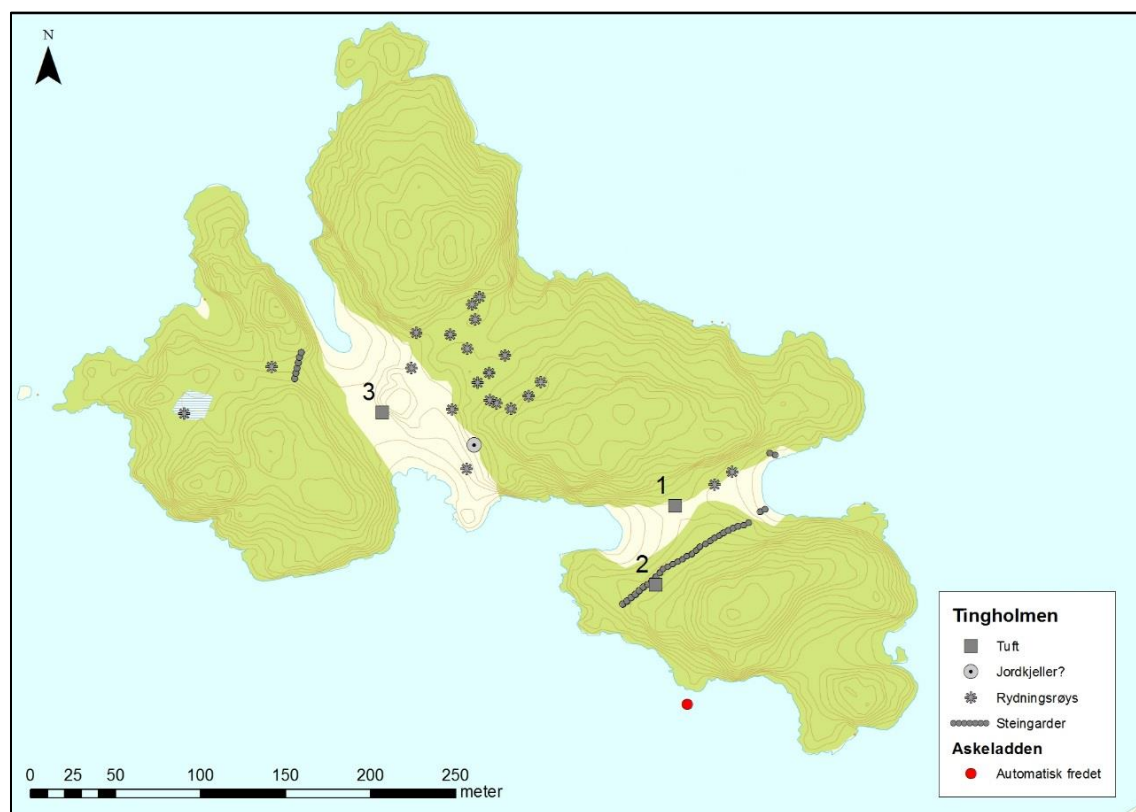
Det er ikke foretatt systematiske registreringer etter automatisk fredete kulturminner på Tingholmen, slik at gjeldende status ikke vil være representativt for den faktiske forekomsten av kulturminner. Det vurderes å være forholdsvis stort potensial for kanskje først og fremst steinalderlokaliteter, og opphold/bosetning på øya kan strekke seg så langt tilbake som til eldste deler av steinbrukende tid, dvs. eldre steinalder. Slike lokaliteter vil vanligvis ikke være synlige over markflaten, med mindre de kan knyttes til naturlige formasjoner som huler og hellerutspring. Registreringer andre steder viser at det har vært opphold/bosetning på de fleste små, store og mellomstore øyer i fjordbassenget i eldre steinalder, da folk livnæret seg ved jakt, fangst og sanking.

4.5.3 SEFRAK

Det er ingen registrerte SEFRAK-objekter på Tingholmen.

4.5.4 Nyere tids kulturminner

I 2014 ble det kartlagt kulturminner holmen (fig. 4.11). Kulturminnene på Tingholmen som ble kartfestet dette året omfatter 3 tufter, noen mindre teiger med ryddet og dyrket mark, steingarder og rydningsrøyser. Det ligger mye rydningsstein langs nordsiden av grasmarka som krysser eidet der Tingholmen er på sitt smaleste. Ellers ligger de langt fleste rydningsrøysene i sentrale områder av holmen, øst for naturbeitemark 2 og nord for det mest brukte friluftslivsområdet ved naturbeitemark 1. Til sammen ble det registrert 21 punkter. Noen av disse punktene er forholdsvis små og greit avgrensede rydningsrøyser, mens andre punkter dekker større felt med flere konsentrasjoner av rydningsstein. Flere av kulturminnene som er registrert på kartet som rydningsrøyser kan også ha vært tufter. Under befaringen i 2024 ble det observert det som antagelig er tufter etter redskapsskjul i strandkanten, i tillegg til tufter sentralt på øya, som ikke er registrert på kartet se figur 4.12-4.18.

Figur 4.11. Kulturminner på Tingholmen. Alle kulturminner på land er nyere tids kulturminner knyttet til husmannsplassen som var her. Det automatisk fredete kulturminnet like utenfor land er to ankere.

Figur 4.12. Tuft 1 ligger sentralt i friluftsområdet. I 2014 t.v. og 2024 t.h.

Tuft 2 ligger sør for tuft 1 og i tilknytning til den lengste steingarden på Tingholmen på sørsiden av naturbeitemark 1 (øst). Tufta måler ca. 4 x 4 meter, og er fint opplødd, nærmest som en steingard, med åpning langs steingarden (figur 4.13). Dette har trolig vært en enkel driftsbygning eller en innhegning av noe slag.

Figur 4.13. Tuft 2 ligger i direkte tilknytning til den lengste steingarden på Tingholmen. I 2014 t.v. og 2024 t.h.

Figur 4.14. Østlige deler av steingarden som krysser nesten hele Tingholmen på sitt smaleste. I 2014 t.v. og 2024 t.h.

Tuft 3 ligger ved det andre eidet i vest, som «deler» Tingholmen i tre. Også dette eidet er hovedsakelig bestående av naturbeitemark. Tufta ligger inntil en bergvegg som åpenbart har utgjort bakveggen (figur 4.15). Tufta måler 4,5 x 2,7 meter utvendig målt ved de kantsatte steinene som utgjør fundamentet. I tufta ligger det en del teglrester, som trolig stammer fra takkonstruksjonen.

Figur 4.15. Tuft 3 ligger inntil en bergvegg, her ligger også en del teglrester etter takkonstruksjonen. Foto fra 2014.

Under befaringen i 2024 ble det observert ytterligere tre konstruksjoner som kan være kulturminner av betydning på Tingholmen. Den første er en tuft (fig. 4.16) i området der det er antatt at gårdstunet har stått på 1800-tallet (pers. med. Morten Sola). Den andre konstruksjonen er i forbindelse med sjø og kan være rester fra et naust eller lignende (fig. 4.17). Den siste konstruksjonen er oppbyggingen av en kjerrevei som kan ha gått fra gårdstunet, via naturbeitemark 2 (vest) og til en ferskvannskilde lenger vest på Tingholmen (se fig. 4.18).

Figur 4.16. Trolig tuft fra en av bygningene på gårdstunet sentralt på Tingholmen.

Figur 4.17. Trolig konstruksjon opparbeidet i forbindelse med båtbruk. Foto: Metteline Dydland Larsen.

Figur 4.18. På et tidspunkt har det vært opparbeidet en vei som leder vestover fra naturbeitemark 2 (vest).
Foto: Metteline Dyldland Larsen.

4.5.5 Gårds- og bosetningshistorie

Foto og annen dokumentasjon om Tingholmen etter Estrup Galtavik har gitt innblikk i hvordan livet på holmen har vært levd. Morten Sola har tilgjengeliggjort foto og skriftlig dokumentasjon som har vært i hans eierskap etter familien sin som holdt til på Galtavik/Tingholmen.

Fra 1708-1760 bodde Bjørn og Helga Olsen på Tingholmen. Dette er de første dokumenterte bosetterne på holmen, og de fikk syv barn. Det er antatt at Bjørn drev med fiske som hovednæring. Da Torbjørn Jensen tok over festet i 1760 ble Tingholmen værende i familien som husmannsplass under Eltervåg fram til Tingholmen ble selveie i 1874. Da tok husmannen Andreas Tingholmen over drift og eiendom. Nevøen Thomas Galtavik fikk senere kjøpe plassen og bodde på Tingholmen med familien fra høsten 1891 til våren 1892. Da ble bruket slått sammen med husmannsplassen Galtavik og folkene flyttet inn til fastlandet igjen. På våren 1892 ble våningshuset fra Tingholmen flyttet til Galtavik (oppgitt i dagbok etter Estrup Galtavik). Inger og Thomas Galtavik og ungene Ester og Inga Maria var de siste fastboende på Tingholmen. Stående igjen etter dem var trolig kun et skur til dyrene (tuft 3, se fig. 4.15 og 4.19). Flere bilder fra driften på Tingholmen er vist i figurene 4.20 – 4.28.

Fig. 4.19. Skuret til dyrene som beitet på Tingholmen ble stående igjen etter flyttingen i 1892. Fotoet er tatt av Estrup Galtavik.

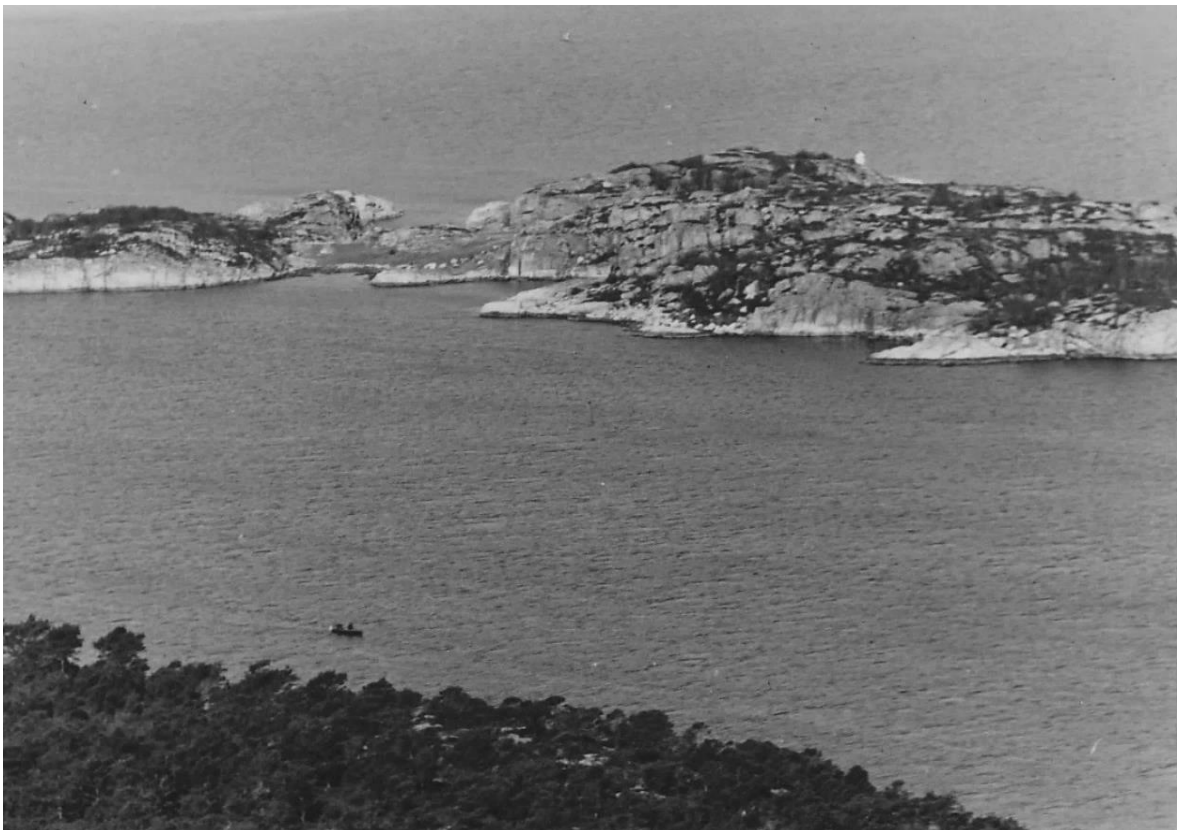
Etter fraflyttingen ble Tingholmen fortsatt brukt til beitemark, og kyr og høy ble rodd over fra Galtavik.

Figur 4.20. Det ble tidligere rodd høy over fra bruket på Galtavik til dyrene på Tingholmen. Avbildet er Jonas Galtavik, far til Thomas Galtavik og farfar til Estrup Galtavik. Foto: Estrup Galtavik.

Figur 4.21. Tingholmen var relativt snau i førkrigstiden og bød på lite naturlig skjerming fra vær og vind bortsett fra i bjørke(beite)skogen øst for naturbeitemarka i øst. Trolig har Tuft 1 i bakgrunnen vært høyløe eller skjul for dyrene.

Figur 4.22. Tingholmen sett fra fastlandet. Holmen bestod tidligere av mye nakent berg, kystlynghei, strandeng, oppdyrka mark og naturbeitemark. Fotoet er fra omkring 1925 og er tatt av Estrup Galtavik.

En regner med at gårdstunet på Galtavik (fig. 4.23) ble bygd opp igjen på omtrent samme måte som det opprinnelig stod på Tingholmen – før bygningene ble tatt fra hverandre og materialene ble rodd over til fastlandet i 1892.

Fig. 4.23. Gårdstunet ble gjenoppbygd i Galtavik etter flyttingen fra Tingholmen. Fotoet er fra omkring 1925 og er tatt av Estrup Galtavik.

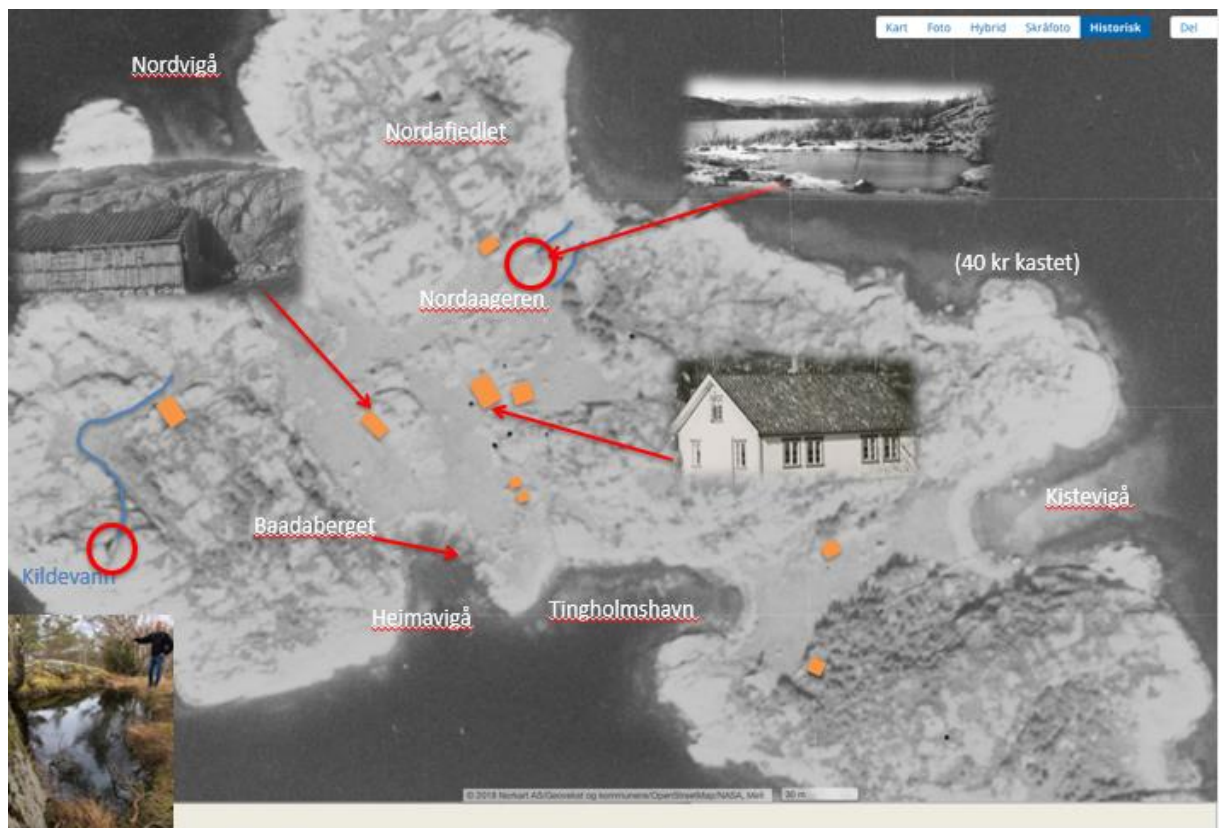

Fig. 4.24. Viser hvordan viktige elementer på Tingholmen mest sannsynlig var plassert når øya var bebodd. Illustrasjonen er utarbeidet av Morten Sola som har arvet Estrup Galtaviks fotosamling og dokumentasjon om området. Det har trolig vært ferskvannssoppkom to steder på holmen.

Fig. 4.25. Villeple (Surapal) på Tingholmen i 1939. Dette villepletreet står trolig fortsatt på Tingholmen i dag. Foto: Estrup Galtavik.

Fig. 4.26. «Kjøsseberhagen» lå i nærheten av Nordaageren/gårdstunet på Tingholmen.

Figur 4.27. Foto tatt av Estrup Galtevik, t.v. fra når fyret ble bygget og t.h. fra 1939.

Figur 4.28. Tingholmen i bakgrunnen, august 1938. Foto tatt av Estrup Galtevik.

5. ANBEFALTE SKJØTSELSTILAK

5.1 Mål for skjøtelsesplanarbeidet

Hovedmålet for skjøtelsesplanen er å framskaffe og videreføre kunnskap om Tingholmen, og anbefale kunnskapsbaserte, overkommelige tiltak som bidrar til å ivareta natur- og kulturverdier, og samtidig bidrar til økt opplevelsesverdi og friluftsliv. Ettersom Ryfylke Friluftsråd har mange områder å skjøtte er det i tabell 5 (under) lagt med en prioritering («Pri.») som sier noe om hva som er viktigst å få gjennomført på Tingholmen i første omgang.

Tabell 5. Skjøtselstiltak i tabellform. *=kontinuerlig.

<u>Nr</u>	<u>Hva</u>	<u>Pri.</u>	<u>Hvordan</u>	<u>Hvorfor</u>	<u>Når</u>
<u>1</u>	Bevare de sårbare naturbeitemarkene og strandengene	<u>1</u>	Fortsette dagens skjøtsel med kontinuerlig beite av villsau i vekstsesongen, lite eller ingen tilleggsforing, ingen sprøyting og ingen gjødsling.	For å ivareta utrydningstruet, artsrik natur, og samtidig holde marker «naturlig» åpne for lek og utfoldelse. Synlig dyreliv på holmen gir også økt opplevelsesverdi.	Helårsbeite, eller beite i vekstsesongen (vår-sommer-høst).
		<u>2</u>	----- Lede aktiviteten bort fra engene i tørre perioder ved å legge til rette for aktivitet utenfor engarealene. Dette bør skje på en mest mulig naturlig og skånsom måte.	----- Unngå varig skade på engene. Tiltak som er foreslått på side 31 (f.eks. natursti) vil trolig også øke opplevelsesverdien på holmen.	----- Ved behov.
	Bevare villeple	<u>1</u>	Unngå hogst eller andre inngrep som påvirker trærne negativt. La de utvikle seg fritt, og fjern eventuelle busker og trær som vokser for tett på. -----	For å ivareta en truet art som hører naturlig til i natur-/kulturlandskapet som finnes på Tingholmen. -----	* -----

		<u>2</u>	Det <i>kan</i> også settes opp informasjonsplansje ved epletrærne i kai-området/ naturbeitemark 1 øst.	Informasjonsplansje øker kunnskapen til besøkende rundt truede arter, hindrer hærverk og øker opplevelsesverdien.	Ved behov, men etter at naturkartleggingen er gjennomført (juni/august 2025/2026).
<u>2</u>	Sikre og synliggjøre kulturminner	<u>2</u>	Trær som vokser for tett på veier og steingarder, tufter og røyser bør fjernes.	Ivareta kulturminner ved å hindre ødeleggelse på grunn av trerøtter og rotvelt, og samtidig øke opplevelsesverdien på Tingholmen.	Januar-mars 2025 og 2026.
<u>3</u>	Fjerne fremmedarter	<u>2</u>	Rydde/hogge fremmedarter som f.eks. sitkagran og platanlønn etter hvert som de dukker opp.	Fremmede arter er en trussel mot det norske naturmangfoldet og passer ikke inn i natur-/kulturlandskapet som finnes på Tingholmen.	Uttak av platanlønn kan utsettes til høsten 2025 dersom merking må gjennomføres på sommeren.
<u>4</u>	Åpne opp og synliggjøre gammel kjerrevei	<u>3</u>	Hogge trær der kjerreveien starter i overgangen mellom naturbeitemark 2 (vest) og skog i nordvest. Prioritere å få fram kulturminnene som er mest synlig. Her kan det også være aktuelt med natursti.	For å øke opplevelsesverdien og framheve kulturminner.	Januar-mars 2026/2027.
<u>5</u>	Opprettholde framkommeligheten som finnes i furuskogen	<u>3</u>	Avveiningen mellom framkommelighet og barnlig lek og utfoldelse må tas på	For å sikre utfoldelse og opplevelsesverdi.	Årlig vurdering av behov for ryddetiltak mellom desember og mars.

			stedet der problemstillingen oppstår.		
--	--	--	---------------------------------------	--	--

5.2 Skjøtsel i forhold til naturmiljø

5.2.1 Generelt

Hogst bør foregå i vinterhalvåret

I vinterhalvåret er trærne i dvale og er på sitt tørreste. Lauvtrær er frie for lauv og er dermed enklere å håndtere på vinterstid. I tillegg tar man hensyn til hekkefugl dersom man avslutter hogsten før utgangen av mars. Skal man kun beskjære/forme lauvtrær bør dette skje i vinterhalvåret i plussgrader, med mindre man ønsker at lauvet skal fungere som fôr til dyrene. Da bør de beskjæres i juli/august.

Så lenge det går dyr på beite i hele vekstsesongen (som spiser oppslaget) burde det ikke være nødvendig å bruke glyfosat i stammen på hogde trær. Dersom det allikevel anses som nødvendig er det viktig å markere området det er brukt i jf. Forskrift om plantevernmidler §23:

§ 23. Kunngjøring og merking ved spredning av plantevernmidler

Den som utfører spredning av plantevernmidler på arealer som er åpne for allmenn ferdsel, har plikt til å informere offentligheten om dette, og skal sørge for følgende

- areal som er behandlet med plantevernmidler skal merkes med plakater i samsvar med Mattilsynets mal. Det samme gjelder veier eller stier som fører inn i arealet. Plakatene skal stå i minimum syv dager, og fjernes senest tre uker etter avsluttet spredning, med mindre det angis en annen frist på etikett,
- de som har spesielle interesser i eller inntil sprøytefeltet, slik som birøktere, reineiere eller beiteberettigede, skal underrettes om spredningen god tid før sprøytingen utføres,
- ved spredning av plantevernmidler langs offentlig vei skal sprøyte-kjøretøyet merkes med «Sprøytearbeid pågår», og
- ved spredning av plantevernmidler på landbruksareal inkludert veksthus, skal arbeidstakere som bruker eller har tilgang til sprøytet areal informeres om håndteringsfrist (den tid det er påkrevd med bruk av verneutstyr for å gå inn på behandlet areal eller håndtere behandlede planter/plantedeler). For øvrig gjelder reglene i forskrift 6. desember 2011 nr. 1356 om utforming og innretning av arbeidsplasser og arbeidslokaler (arbeidsplass-forskriften) kapittel 5 om skilting og merking.

Hogstavfall bør fjernes fra ryddede områder

Ved hogst og rydding bør tømmer, ved og hogstavfall fjernes fra ryddede områder fortløpende eller omdannes til klatrejungel på et passende sted i skogen. Hogstavfall kan brennes på steder med noe tykkelse på jordsmonnet, men dette er det generelt lite av på

Tingholmen, så hogstavfall bør aller helst fraktes fra holmen som ved. Stubber bør kappes så lavt som mulig ved all rydding. Fjerning av biomasse bør gjøres av hensyn til uønsket næringstilførsel til skrinne vegetasjon, for å opprettholde lystilgang, beitekvalitet, holde hekkeplasser for fugler åpne og av hensyn til brukere av friluftsområdene. Men det finnes unntak der det kan være fordelaktig at tømmer blir liggende igjen på plassen for å øke biologisk mangfold i nedbrytningsprosessen. For eksempel kan eldre, grove/store bjørke- eller furustammer som står i steingarden felles og legges enkeltvis i beiteskogen. Trær som eventuelt legges igjen bør være kvistet først. Kvisten kan legges på innsiden av steingarden dersom det legges kompakt og fint, og ikke synes fra naturbeitemarka.

Einer

Einer bør ikke få spre seg noe særlig, men enkelte busker kan stå igjen som skjul for villsau og fugl. Einer som står i nærhet av kulturminner eller som står åpent på beitemark bør fjernes.

Sorbus

Noe rogn og rognasal (*Sorbus*) bør få stå igjen på holmen av hensyn til fugler som spiser bær. Rogn er også attraktiv som beiteart for villsau, og vil i liten grad være en problematisk gjengroingsart så lenge området beites.

Villeple

Villeple er en truet art og må få stå. En bør også vurdere om det er behov for skilting/markering av enkelte trær, eksempelvis ved en av de som står i kai-området, for folkeopplysningsformål.

Svartor

Konglene på oretrær har en funksjon som mat for enkelte fuglearter. Derfor bør svartoren som står i kai-området få stå.

5.2.2 Skjøtselsbehov

Skog

Furuskogen er i dag stort sett åpen og lett å bevege seg i. Dersom veltede furutrær blir liggende der folk ferdes og blir til hinder bør de fjernes. Ellers er en og annen stamme i skogen med på å øke det biologiske mangfoldet og kan i tillegg fungere som balansestokk til glede for barn på tur. Av samme hensyn bør en vurdere om enkelte trær kan bli gode klatretrær og at de nederste greinene på disse dermed får henge. Avveiningen mellom framkommelighet og barnlig lek og utfoldelse må tas på stedet der problemstillingen oppstår.

Fig. 5.1. En bør vurdere hvert enkelt tre og dets potensiale for biologisk mangfold og klatring (store stammer med tykke grener i klatrehøyde) i de tilfellene det skal åpnes opp i skog. Foto: Metteline Dyldland Larsen

Naturbeitemark 1, øst

Dagens skjøtsel med kontinuerlig beite av villsau i vekstsesongen, lite eller ingen tilleggssoring, ingen sprøyting og ingen gjødsling bør fortsette. Dette er den aller viktigste skjøtselen av beitemarkene. Det er anlagt flere båtfester på holmen slik at det finnes alternative tilkomstarealer, men de fleste besøkende bruker beitemarkene eller området rett rundt disse som oppholdssted (pers.medd. Jørn Bikset). Slitasjen som var nevnt i skjøtelsesplanen fra 2015 var ikke synlig på befaringstidspunktet. Dette kan tyde på at slitasjen som utvikles i løpet av sommerhalvåret er midlertidig og heles i løpet av høsten. I perioder med tørke vil slitasjen kunne bli problematisk. Da kan en sette inn enkelte tiltak for å lede aktiviteten bort. Eksempelvis kan en sette en enkel utkikksbenk på en av strandbergene og/eller en topp med godt utsyn, som folk får øye på fra båten ved adkomst. Og/eller lage en stasjonær natursti for barnefamilier som leder folk vekk fra engene, f.eks. med spørsmål om Tingholmen, utarbeidet i samarbeid med lokale frivillige organisasjoner som Naturvernforbundet, BirdLife, Botanisk forening eller DNT. Dette kan f.eks. anlegges i forbindelse med åpning av kjerreveien nordvest for Naturbeitemark 2 eller i beiteskogen.

Fig. 5.2. Det viktigste skjøtselstiltaket på holmen er beitedyr og riktig beitetrykk. Foto: Metteline Dydland Larsen

Naturbeitemark 2, vest

Tilsvarende vil fortsatt beite av villsau og ingen gjødsling være viktigste skjøtsel også i denne naturbeitemarka. Ved behov for å lede aktiviteten bort på grunn av slitasje på marka, kan en lage en klatrejungel/naturlekeplass eller natursti i utkanten av naturbeitemarka. Denne bør være godt synlig fra beitemarka eller fra sjøen slik at folk trekkes dit. Dette kan f.eks. anlegges i forbindelse med åpning av kjerreveien nordvest for Naturbeitemark 2.

Fig. 5.3. Naturbeitemark 2 og den sørligste strandenga. Foto: Metteline Dydland Larsen

Strandeng/semi-naturlig strandeng

Viktigste skjøtsel er kontinuerlig beite av villsau på holmen ettersom det trolig finnes semi-naturlig strandeng i overgangen mellom naturbeitemark og nedre strandeng. Arealet bør ikke sprøytes eller gjødsles. Hogstavfall må ikke brennes på strandenga og slitasje må holdes nede.

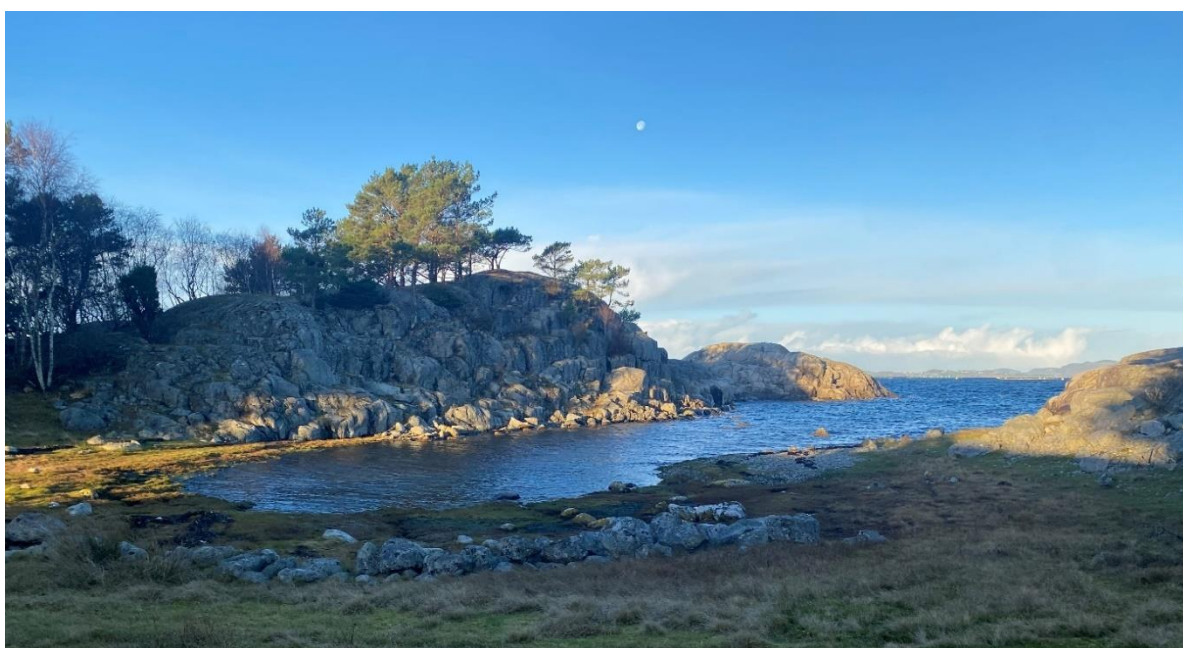
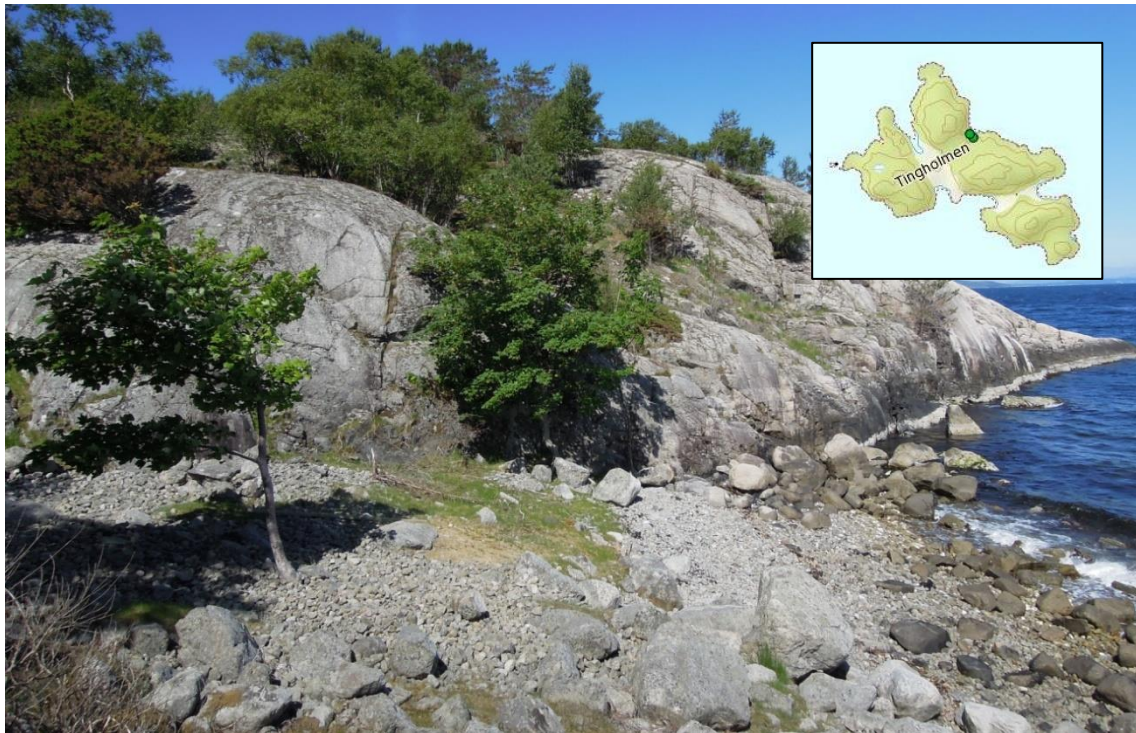

Fig. 5.4. Den nordligste strandenga. Foto: Metteline Dydland Larsen

Fremmede arter

Alle fremmede arter (f.eks. sitkagran og platanlønn) bør fjernes fortløpende.

Figur 5.5. Platanlønn fantes i vik på nordøstsida av Tingholmen i 2014. Foto: Solbjørg Engen Torvik.

5.3 Skjøtsel i forhold til kulturminner

5.3.1 Generelt

Kulturminner er viktige landskapselementer og opplevelseselementer. Gamle steingarder, rydningsrøyser og tufter med tørrmurte grunnmurer har betydelige estetiske kvaliteter, og tilfører variasjon og tidsdybde i et ellers naturpreget område.

Formålet med skjøtsel av kulturminner er at disse skal:

- Sikres varig vern
- Være godt synlige i landskapet, som kilde til opplevelse og berikelse
- Være lite overvokst i overflaten, slik at detaljer og særpreg trer klart fram
- Inngå i en autentisk og god landskapskontekst, så langt det er mulig

Ved skjøtsel og reetablering av kontekst må det utøves en del faglig skjønn og gjerne inngås en del kompromisser. Alminnelig rydding av vegetasjon for å synliggjøre kulturminner vil

imidlertid i de langt fleste tilfeller være positive tiltak, så lenge dette utføres på en forsvarlig og skånsom måte.

For et positivt resultat er det vesentlig at kvistavfall osv. ikke deponeres på, i eller tett ved kulturminner eller i områder der disse vil bryte med sammenhengene mellom kulturminner.

5.3.2 Skjøtselsbehov

Det har generelt blitt gjennomført en god del tiltak knyttet til synliggjøring og bevaring av kulturminner. Det har generelt sett blitt mye åpnere rundt tufter, rydningsrøyser og ved steingarder. Det kan allikevel settes inn noe mer tiltak for å bevare og synliggjøre kulturminnene på Tingholmen i enda større grad.

Steingard

Det kan med fordel ryddes mer trær som står i steingarden sentralt i friluftslivsområdet (fig. 5.6). Dette vil gjøre kulturminnet synligere og forhindre utrasing. Steingarden er stedvis utrast pr. i dag, og det er sannsynlig at en del av dette skyldes trær som vokser tett ved.

Figur 5.6. Det bør ryddes enda mer skog som står i den lengste steingarden på Tingholmen. Både for å synliggjøre kulturminner, men også for å bevare den i opprinnelig form lengst mulig.

Ved ønske om rekonstruksjon bør en få rådgivning av fagpersoner. Det er et viktig prinsipp i kulturminnevernet at det er bedre at kulturminnet forblir i en dårlig, men autentisk tilstand enn feilaktig utført restaureringsarbeid. Delstrekninger der større partier har rast delvis ut kan gjerne få ligge. Enkeltsteiner det er lett å rekonstruere opprinnelig plassering til, og steiner som har rast ut forholdsvis nylig, kan gjerne legges på plass. Disse må da legges på en god og stødig måte, slik at de ikke står i overhengende fare for å rase ut, til fare for mennesker og dyr.

Rydningrøysene

Det anbefales å åpne noe mer i området rundt den største konsentrasjonen av rydningsrøyser i den sentrale delen av Tingholmen (se kart, figur 4.11). Jo åpnere området her blir, desto mer autentisk vil landskapskonteksten bli, og rydningsrøysene blir mer fremtredende i landskapsbildet.

Figur 5.7. Det kan ryddes enda mer skog rundt rydningsrøysen for å tydeliggjøre disse i landskapet, men også for å bevare den i opprinnelig form lengst mulig.

Tufter

Det finnes flere tufter som det bør ryddes rundt, eksempelvis som vist i figur 5.8. Både for å synliggjøre kulturminner, øke opplevelsesverdien når man utforsker holmen, men også for å bevare kulturminnene i opprinnelig form lengst mulig.

Figur 5.8. Det kan ryddes enda mer skog som står i forbindelse med tegn til tidligere aktivitet på holmen.

Kjerrevei

Nordvest for Naturbeitemark 2 går det som kan ligne en gammel kjerrevei, se figur 5.9. Denne er delvis grodd igjen i dag, og bør iallfall åpnes i overgangen fra naturbeitemark og til skog der kulturminnene er tydeligst. Det kan også være positivt om det blir ryddet en linje som kan stimulere at det etableres et tråkk eller en sti langs kjerreveien, ut mot kilden eller et utsiktspunkt. Dette kan lede folk vekk i fra naturbeitemarkene som kan føre til mindre slitasje her. Det anbefales ikke å opparbeide sti med grusing da dette vil virke kunstig.

Figur 5.9. Nordvest for Naturbeitemark 2 går det en vei som delvis er bygd opp i sidene og delvis framstår grøftet. I dette området finnes det også en ferskvannskilde.

5.4 Skjøtsel i forhold til friluftsliv

5.4.1 Generelt

Mange av tiltakene som øker opplevelsesverdien for friluftsfolk/gjester på Tingholmen samsvarer med tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdier. Mange slike tiltak er allerede gjennomført eller videreføres i den årlige driften. Det også utført en rekke tiltak på holmen som er rene tilrettelegginger for friluftslivet (se Vedlegg 1). Ryfylke Friluftsråd ønsker i tillegg å anlegge en gangbru/-sti som knytter sammen de to beitemarkene, som vil gå langs berget over sjøen. Dette kan minske slitasjen av naturbeitemarka i øst, men vil trolig føre til mer bruk og mer slitasje av naturbeitemarka i vest. Gjennomføres dette tiltaket er det enda viktigere å gjøre tiltak for å føre folk videre, f.eks. inn i skogen ved hjelp av en opparbeidet natursti. De ønsker også å oppgradere toalettet til vannklosett og endre plasseringen av dette til nærmere sjøen. Dersom dette tiltaket vil påvirke kulturminner er det viktig å rådføre seg med en arkeolog eller arkitekt med kompetanse på restaurering av kulturminner. Det kan også være aktuelt å sette opp et grindabygg, som en rekonstruksjon av det som trolig har vært et naust (se fig. 4.17).

5.4.2 Skjøtelsbehov/foretrukne tiltak

- Opprettholde mulighetene for utfoldelse i skog og åpen mark.
- Holde vegetasjonen rundt kulturminner nede for økt synlighet.
- Videreføre dyrehold på holmen.
- Oppgradere toalettfasiliteter.
- Anlegge gangbru mellom beitemarksarealene.
- Etablere informasjonstavle om villeple.
- Lage natursti.
- Rydde/legge til rette for tråkk/sti langs kjerrevei.

6. OPPFØLGING AV SKJØTSELSPLANEN

Det bør gjennomføres en naturmangfoldskartlegging i på Tingholmen ila. de neste to årene. Deretter en oppdatering av skjøtelsesplanen innen gatte 10 år.

6.1 Forventet utvikling uten skjøtselstiltak

Beitedyr er de beste utførerne av skjøtsel i slik natur-kulturlandskap som en har på Tingholmen. Uten skjøtselstiltak som beite vil holmen gro igjen, og artene som vokser der det i dag er naturbeitemark og semi-naturlig strandeng vil forsvinne. Disse vil byttes ut med skogbunnvegetasjon. Da vil holmen ikke lenger inneha like store naturverdier. Kulturminnene vil bli skjult og opplevelsesverdien rundt disse elementene vil avta. De vil også forringes fortere enn hvis de får stå åpent til på grunn av trær som vil vokse i eller tett på. Redusert framkommelighet på øya vil også påvirke friluftslivet.

6.2 Revidering av planen

Ny kartlegging av Tingholmen bør gjennomføres og offentliggjøres innen utgangen av 2026. Da bør også skjøtelsesplanen oppdateres med nye naturtypekart og ny kunnskap. Praktisk skjøtelsesarbeid bør evalueres hvert 10. år, altså bør neste revideringsarbeid bli utført 2034.

7. VISUELLE ENDRINGER FRA 2014 TIL 2024

Figur 7.1. De øverste to bildene er fra 2014, mens bildene under er tatt under befaring i 2024. Det har vært ryddet en god del etter 2014, men det kan godt ryddes enda mer av trærne som står tett på eller i steingarden.

Figur 7.2. Bildene til venstre er i fra 2014, mens de til høyre er fra 2024. Tuft 1 og røysa sentralt i friluftsområdet er mye mer synlig i dag enn i 2014 etter rydding av skog.

8. Referanser

- Artsdatabanken (2021, 24. november). Norsk rødliste for arter 2021.
<http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/>
- Artsdatabanken 2018. *Norsk rødliste for naturtyper 2018*.
<https://artsdatabanken.no/rodlistefornaturtyper>
- Artskart. Sist hentet 17.10.24 fra: <https://artskart.artsdatabanken.no/#map/>
- DN. 1999: *Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold*. DN-håndbok 13-1999. Nettversjon oppdatert 2007.
- Fremstad, E. 1997: *Vegetasjonstyper i Norge*. NINA Temahefte 12: 1 -279.
- Moen, A. 1998. *Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon*. Statens kartverk, Hønefoss.
- Naturbase. Sist hentet 18.02.25 fra:
<https://geocortex02.miljodirektoratet.no/Html5Viewer/?viewer=naturbase>
- Nedkvitne, J., Garmo, T., Staaland, H. *Beitedyr i kulturlandskap*. Landbruksforlaget 1995.
- NGU: <http://www.ngu.no/>
- Norderhaug, A. m.fl. *Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*. Landbruksforlaget 1999
- Norge i bilder: <http://www.norgebilder.no/>
- Norsk Landbruksrådgivning 2010. <http://hordaland.lr.no/fagartikler/7831/>
- Se Norge, vær, vann, snø og klima: <http://www.senorge.no/>
- Smith, E. 1993. *Riska. Gardar og tettstad*. Utgitt av Sandnes kommune.
- Særheim, I. 2002. *Frå Feistein til Napen. Stadnamn i Rogaland*. Stavanger Turistforenings årbok 2002.
- Universitetsmuseenes arkeologiske gjenstandssamlinger: <http://www.unimus.no>
- Wergeland Krog, O.M. 2008. *Einstape – en enkel bekjempelsesmetode*. Blyttia 66:97-100. A simple methode for fighting bracken *Pteridium aquilinum*.

Muntlige referanser:

Jørn Bikset ved Ryfylke Friluftsråd og Morten Sola.

Vedlegg I Oversikt over eksisterende og ønsket tilrettelegging

Oversikt over friluftsområdenes tilretteleggingsikon med forklaring.

Kolonne 1 viser tilrettelegginger som finnes i dag.

Kolonne 2 viser tilrettelegginger som er ønsket i dette friluftsområdet i fremtiden.

* betyr at eksisterende tilrettelegging trenger oppgradering, ønskes utvidet og/eller flere.

Ikon	Forklaring	1	2	Ikon	Forklaring	1	2
	Gjestebrygge				Informasjonsskilt	x	
	Steinbrygge				Båndtvang for hunder	x	
	Ombord- og ilandstigningsbrygge	x			Utsiktspunkt	x	
	Fortøyningsbolter	x			Badeplass	x	
	Flytebrygge				Fritidsfiske	x	
	Parkeringsplass				Fiskeplass for HC		
	Avfallskontainer	x			Teltplass	x	
	Rasteplass	x			Gapahuk	x	
	Grill- eller bålplass	x			Naturlekeplass		
	Drikkevann				Dykking	x	
	Toalett	x			Klatring		
	HC toalett	x			Landingsplass for kajakk		
	Vannklosett		x		Fint for havkajakk		
	Wc for HC		x		Verneområde		
	Tursti				Kulturminne	x	
	Turvei				Fornminne		
	Turvei for HC						
	Sykkelsti eller vei				Gangbru		x

Vedlegg II Bilder fra Tingholmen tatt under befaring i 2024

Bildene er tatt av Metteline Dydland Larsen. De første viser tilrettelagte elementer, som toalett, miljøstasjon, kai og gapahuk i sentrale deler av holmen. Videre vises åpen furuskog og rydningsrøyser i tilknytning til Naturbeitemark 2 som også er med på å øke opplevelsesverdien på Tingholmen.

